

Rad na ulozi Škurte u predstavi "Prst"

Čiča, Vanja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:712351>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KAZALIŠNU UMJETNOST

DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KAZALIŠNE UMJETNOSTI
SMJER GLUMA

VANJA ČIČA

RAD NA ULOZI ŠKURTE U PREDSTAVI „PRST“

DIPLOMSKI RAD

MENTORICA: doc. art. Anica Tomić

SUMENTORICA: Selena Andrić, umj. suradnica

Osijek, 2023.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Vanja Čiča potvrđujem da je moj diplomski rad pod naslovom RAD NA ULOZI ŠKURTE U PREDSTAVI „PRST“ pod mentorstvom doc.art Anice Tomić i sumentorstvom umj. suradnice Selene Andrić, rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također, izjavljujem da nijedan dio ovog diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	O AUTORICI	3
3.	O DJELU	4
4.	RAD NA TEKSTU.....	5
4.1.	ČITAĆE PROBE	5
4.2.	ANALIZA TEKSTA.....	6
5.	ANALIZA LIKOVA.....	8
5.1.	ŠKURTA.....	8
5.2.	ZOJA	9
6.	RAD NA ULOZI	10
7.	PARTNERSKI ODNOS	18
8.	TIJELO I POKRET	19
9.	GOVOR I GLAS.....	21
10.	TEHNIČKE STAVKE	23
10.1.	SCENOGRAFIJA I REKVIZITA.....	23
10.2.	SVJETLO	25
10.3.	GLAZBA.....	26
11.	ZAKLJUČAK	27
12.	LITERATURA	28
13.	SAŽETAK	29
14.	SUMMARY	30
15.	ŽIVOTOPIS	31

1. UVOD

*Možda je jedini značaj ljudskog postojanja u razmjeni sreće za drugima. Koliko sam pružila, koliko sam primila, toliko sam bogata. To bogatstvo mi nitko ne može oduzeti, ono postoji sa mnom. I pitam se, po ko zna koji put iz čega se to rađa nada bez osnove? Što mi daje snage da, kada ponovno svane, ustanem čista srca, a sa usana mi sklizne ono vječito: 'Th, što li će se još desiti.'*¹

Zanimljivo je kako poput većine glumaca nemam priču da sam oduvijek željela postati glumicom. Zapravo, htjela sam postati liječnicom sve do kraja posljednje godine srednjoškolskog obrazovanja. Prvi sam se put s kazalištem susrela na drugoj godini srednje škole, kad sam odlučila otići na audiciju za primanje novih članova u Satiričko kazalište mladih u Slavonskom Brodu. Primljena sam na audiciji i tada sam sve to smatrala hobiem, nečime što radim u svoje slobodno vrijeme. Kako su godine odmicala, zaljubila sam se u osjećaj koji mi pruža kazalište - u mogućnost izražavanja. Tek sam iz trećeg puta uspjela upisati Akademiju i tada ljubav prema kazalištu prerasta ne samo u strast nego i u nešto čime se želim baviti do kraja života.

Sad bih se nadovezala na citat koji sam odlučila napisati na početku ovog poglavlja. Tijekom pet godina studiranja prošla sam kroz niz različitih procesa na Akademiji, kroz razne ispite i kolokvije. Bilo je tu puno uspona i padova, ali intenzivan rad i bivanje na Akademiji od jutra do mraka nisu me obeshabrali, nego su mi samo dali motivaciju za ustrajan nastavak rada kako bih došla do cilja. Shvatila sam koliko sam narasla ne samo kao glumica nego kao i osoba. Bilo je trenutaka kad sam htjela odustati, no onaj me inat u meni natjerao da guram dalje jer, ako bih odustala, razočarala bih samu sebe. Kad je došlo vrijeme pisanja diplomskog rada, vratila sam samu sebe na početak studiranja na Akademiji, čitala sam svoj dnevnik, pogledala sve ispite i shvatila da ne pamtim ništa drugo osim lijepih trenutaka. U meni se javila tuga jer će uskoro sve nestati. Svi problemi s kojima sam se tada susretala činili su se nepremostivima, a danas ih se ni ne sjećam. Sve to što sam prolazila tijekom tih godina davalo mi je snagu u tijekom stvaranja ove predstave.

¹ Gordana Kuić; Miris kiše na balkanu; Sarajevo/Zagreb, 2008.

Diplomski je ispit možda i jedina prilika da na Akademiji radimo ono što želimo. Prije ovog teksta odabrala sam jedan drugi, zatim sam imala ideju napraviti svoju monodramu, ali nešto mi je govorilo da još uvijek nije vrijeme za to. Kroz život se uvijek vodim osjećajima i smatram sebe prilično intuitivnom osobom. Kad sam pročitala dramu „Prst“, osjetila sam da je to ono što želim raditi. Između ostalog, oduvijek su me zanimale teme takvog karaktera - teme položaja žena u patrijarhalnom društvu, ratne teme i teme gubitka. Iako sam tijekom stvaranja predstave nailazila na niz problema, oni me nisu obeshrabрили, nisu mi onemogućili radovanje svakoj probi, a ni da se pitam, kako i u citatu kaže: „Ih, što li će se još desiti?“.

U ovome diplomskom radu analizirati ću proces stvaranja diplomske predstave, opisat ću kako sam skupila i primijenila svo stečeno znanje tijekom pet godina studiranja, navest ću prepreke s kojima sam se susrela i načine na koje sam ih savladala. Potrudit ću se što temeljitije objasniti proces stvaranja uloge i cjelokupnoga diplomskog ispita.

2. O AUTORICI

Doruntina Basha nagrađivana je dramska spisateljica rodom iz Prištine, koja se u svojim djelima bavi problemom nestalih osoba te položajem žena u društvu kao i njihovim međusobnim odnosima. Diplomirala je dramaturgiju i scenarij na Sveučilištu u Prištini, a magistrirala na europskom Erasmus Mundus Masters programu „Crossways in European Humanities“ na konzorciju sveučilišta koji se sastoji od Sveučilišta St. Andrews (UK), Università degli studi di Bergamo (IT), Université de Perpignan Via Domitia (FR). Njezina drama „Prst“ 2012. je godine osvojila Zlatni aurel u kategoriji „Najbolja balkanska suvremena predstava“ na Međunarodnom teatarskom festivalu MESS u Sarajevu, a 2011. godine nagradu za najbolju društveno angažiranu suvremenu predstavu na natjecanju za dramu Zapadnog Balkana u organizaciji Heartefact Fonda u Beogradu (Srbija). Drame su joj objavljene na Kosovu, u Srbiji, Francuskoj i Velikoj Britaniji, a prevedene su na bošnjački, hrvatski, srpski, makedonski, engleski, francuski, talijanski i njemački jezik.

Problemom nestalih osoba počela se baviti još 2004. godine, kad je uključena u UN-ova istraživanja u kojima je radila forum-kazališta s obiteljima nestalih te je tako upoznala njihove priče, boli i tuge, njihovu želju za sjećanjem na nestale, ali opet i vapajem za zaboravom, što je ujedno i tema drame „Prst“.

3. O DJELU

Drama „Prst“ bavi se pitanjem nestalih osoba za vrijeme rata, a ispričana je iz perspektive dviju žena snažnih karaktera, koje su ostale same, zarobljene u kolotečini života. Priča je to o godinama tuge ispričana iz perspektive dviju žena, supruge i majke, tj. svekrve i snahe. Njih dvije dijele neizmjernu tugu za izgubljenom osobom, istovremeno se pokušavajući suočiti s istinom kako te osobe više nema i kako se nikad neće vratiti. Njihov zajednički život prepun je međusobnog povrijeđivanja i osude - ne mogu se trpjeti, ne mogu živjeti zajedno, ali opet na kraju ne mogu jedna bez druge. Dvije su to žene koje se jednako vole i mrze, a koje su očajnički potrebne jedna drugoj za preživljavanje - njihova je suovisnost recipročna - koliko su si potrebne, toliko se žele osloboditi jedna druge.

One su žene jakih karaktera, koje se svaka na svoj način nose sa strašnom sudbinom koja ih je zadesila. Zanimalo me koje bi to žene danas bile te sam istraživala postoji li još uvijek takva tradicija u manjim selima diljem Hrvatske. Konkretna priča nije vezana isključivo za Kosovo, već za cijeli Balkan, a njezina univerzalnost komunicira i dalje te se odnosi na aktualno pitanje položaja žena u suvremenom društvu. Hrvatska je također postrantna zemlja u kojoj se još uvijek traga za nestalim tijelima i kao takva ulazi u sferu drame „Prst“.

Tekst „Prst“ na kazališne daske postavljen je i u Bosni i Hercegovini u Sarajevskom ratnom teatru „SARTR“, a uloge su utjelovile Selma Alispahić i Amila Terzimehić. Postavljen je i u Srbiji u Bitef teatru, gdje su uloge tumačile Jasna Đuričić i Milica Stefanović, no u Hrvatskoj do sada nije postavljen. Voljela bih da ova diplomatska predstava jednog dana zaigra na pozornici kao nastavak mojega profesionalnog rada na njoj.

4. RAD NA TEKSTU

Kakav god odnos prema tekstu imali, smatrali ga potrebnim ili nepotrebnim, važnim ili nevažnim, neka vrsta rada na njemu bit će u svakom slučaju neophodna.²

4.1. ČITAĆE PROBE

S čitaćim smo probama započele početkom travnja 2023. godine. Tijekom prve smo čitaće probe tekst pročitale dva puta (potpuno čisto te bismo povremeno prekidale čitanje i komentirale kakav je koji lik i koji su im odnosi u prostoru). Tekst je inspiriran istinitim događajima i to nam je otvorilo polje maštanja, u kojem smo počele istraživati kako je to zaista bilo u to vrijeme te postoje li mjesta gdje još uvijek tako funkcionira svijet. Razgovarale smo o tome želimo li tekst osuvremeniti i možda povući paralelu s trenutnim ratom u Ukrajini ili se ipak želimo zadržati na vremenu u kojemu i o kojemu je tekst napisan. Također, dijelile smo određena iskustva koja smo čule iz priča svojih baka o tome kako je to nekad bilo. Sve to pomagalo nam je u što jasnijem određenju likova, a samim bi nam time situacija u kojoj su se one našle postala bližom. Prije samog ulaska u prostor odradile smo nekoliko čitaćih proba, koje su nam ujedno pomogle i u bržem učenju i savladavanju samog teksta. No, ono što bih ja istaknula i što mi je izrazito zanimljivo je to da ulaskom u prostor čitaćim probama nije došao kraj, nego bismo uvijek, prije nego što uđemo u prostor, iznova pročitale cijeli tekst ili samo određenu scenu koju smo odlučile prolaziti taj dan. Meni je to bio jedan od segmenata zagrijavanja prije same probe u kojem bih se prisjetila teksta i samim time postala sigurna u njegovo znanje. Tijekom proba zamišljale smo kako bi izgledala scena, želimo li raditi predstavu na potpuno realističan način i da se pri tome kuhanje događa na sceni ili ipak želimo pomaknuti granice i odmaknuti se od realizma i napraviti predstavu bez scenografije i rekvizite. Na kraju nije prevagnulo ni jedno ni drugo, nego su se te dvije mogućnosti stopile u jednu. Jedno smo vrijeme učestalo radile na predstavi, no onda sam ja bila primorana raditi na diplomskom ispitu iz kolegija Lutkarske animacije i tada smo odlučile da ćemo se ponovno početi baviti predstavom početkom rujna. Nakon ljetne pauze sastale smo se 4. rujna kako bismo ponovno odradile čitaču

² Boro Stjepanović; Gluma I-III; IVPE, Cetinje, 2014. ; 324

probu. Tada, iako sam tekst pročitala već nebrojeno puta, do mene su dopirala neka nova, neotkrivena saznanja. Pred sam ispit ili samu premijeru uvijek se volim vratiti na ono početno, a to je čitanje teksta.

4.2. ANALIZA TEKSTA

Prije samog ulaska u prostor važno je dubinski analizirati tekst, podijeliti ga na odlomke i odrediti radnje. Tekst „Prst“ sastoji se od pet dijelova. U prvom dijelu, koji je spisateljica nazvala „Drveće zna sve 1“, upoznajemo se s likovima. Radnja počinje *in medias res* u kuhinji. Podne je i priprema se ručak. Sav posao uvijek pada na Škurtu, dok joj Zoja svo vrijeme prigovara kako ne radi ništa kako treba. Između njih se dviju osjeti značajna napetost. Škurta je smetena i već umorna od Zojinog zlostavljanja te većinu vremena šuti i u sebi trpi. Kad god se odluči usprotiviti Zoji, ona na nju udari još jače i tada se Škurta opet povuče u sebe. Između njih se vidi klasičan odnos između svekrve i snahe prepun netrpeljivosti. Kako Škurta cijelo vrijeme trpi Zojin teror, na kraju prvog dijela teksta dolazi do toga da ona više ne može trpjeti i, nakon što joj Zoja kaže: „Uopće me ne zanima žena što je tebe odgajala“, Škurta iz bijesa uzima nož i namjerno se posiječe se po prstu, što je odraz neprestane unutrašnje boli koju osjeća i koja je uzrokovana Zojinim ponašanjem prema njoj.

Drugi dio teksta namijenjen je isključivo Škurti i nosi naziv „Intermezzo 1“. Osmišljen je kao Škurtin unutarnji svijet - svijet njezinih neostvarenih želja i svega onoga čega nema, a činilo bi je sretnom. U tekstu je napisano da se Škurta nalazi u dućanu sreće i napisano je kao dijalog između nje i prodavačice. Čitajući taj dio teksta, osjetila sam Škurtinu intimnost i odlučila ga preoblikovati u monološku formu u kojoj ona izražava sve svoje želje i strahove te postaje svjesna toga koliko je zapravo nesretna.

U trećem dijelu teksta, koji nosi naziv „Drveće zna sve 2“, ponovno se sve vraća u kuhinju na sukob između Zoje i Škurte. U početku se Škurta odlučuje usprotiviti Zoji i počinje je provocirati. Taj sukob eskalira do točke u kojoj Zoja fizički nasrće na Škurtu.

Međutim, u drugom dijelu scene primjećujemo da se dinamika između Škurte i Zoje mijenja. One se počinju zbližavati i shvaćaju da dijele jednaku bol.

Taj dio teksta upućuje na to da su odnosi između Škurte i Zoje složeni i dinamični te da se tijekom priče mijenjaju. Sukobi i pomirenja između likova doprinose razvoju priče i karakterizaciji likova.

U četvrtom dijelu „Intermezzo 2“ Zoja ogoljeva svoju dušu, a taj je dio zamišljen u obliku intervjua čija je tema „Pitanja koja me nitko nije pitao, a voljela bih da je“. To je prvi put kad vidimo Zoju ranjivu i trenutak u kojem je zaista upoznajemo. Upoznajemo se sa Zojinom prošlosti, njezinim odnosom s majkom, suprugom i teškim načinom života, koji ju je naučio da ne smije pokazivati svoju ranjivu i nježnu stranu.

Peti dio teksta ponovno sve vraća u kuhinju. Međutim, svađa između svekrve i snahe skoro završava Škurtinim napuštanjem Zoje, no to se ne dogodi jer Škurta inzistira na tome da se Zoja prisjeti svojeg sina i samim time prihvati činjenicu da se on neće vratiti. Na kraju se to i dogodi i njih dvije ostaju zajedno, same, svaka s vlastitom, a opet zajedničkom boli.

Za analizu teksta i uloge Škurte pomogao mi je i razgovor koji sam vodila s mentoricom i sumentoricom. Bio je to opušten razgovor koji se odvijao u obliku oluje ideja. Čitajući tekst, povremeno smo zastajale i predlagale različite ideje koje su nam padale na pamet, od izgleda prostora, scenografije, kostimografije, odnosa do unutarnjih pokretača likova. Govorili smo apsolutno sve što nam u tome trenutku dođe na pamet. Ali, ono što mi je najviše ostalo u sjećanju iz tog razgovora je na koji način prikazati bliskost između dviju žena koje žive zajedno i zapravo stalno povređuju jedna drugu.

Razmišljale smo o potencijalnoj sceni u kojoj Škurta brižno kupa Zoju. Ta bi scena zapravo mogla poslužiti kao izvanredan način prikaza Škurtina osjećaja prema Zoji i jednako bi tako naglasila brigu prema njoj. Iako se ta ideja na kraju nije našla u samoj predstavi, proces zamišljanja takve intimne scene bio je ključan za stvaranje dublje emocionalne veze prema Zoji. Dubljom analizom teksta shvatili smo da, iako se na prvi pogled čini da su jedna drugoj protivnice, one su zapravo saveznice, povezane zajedničkim životnim iskustvom u okviru patrijarhalnog društva.

5. ANALIZA LIKOVA

5.1. ŠKURTA

Škurta je žena u tridesetima, naizgled krhka i tiha, ali temperamentna i iznimno jaka. Već deset godina živi bez ljubavi svojeg života sa svekrvom. Njezin je život težak. Zbog tradicije je primorana živjeti s majkom svojeg supruga, iako njega već godinama nema jer je otišao u rat. Iako kroz cijelo djelo odaje dojam da se pomirila s muževim nestankom, što se vidi u dijalozima sa Zojom u kojima je uvjerava da ona više nema muža te da se on više nikada neće vratiti, ona u svojoj dubini krije nesigurnost i strah. To se najbolje može iščitati iz dijela teksta u kojem Škurta govori:

ŠKURTA: Ispred prozora spavaće sobe, želim ulične lampe koje će mi osvjetljivati sobu noću. Ne želim da se svjetla vozila odražavaju na stropu. Izgledala bi kao sjene koje se približavaju prozoru.³

Za Zojina se sina udala iz čiste ljubavi i zbog te ljubavi ona ostaje živjeti sa svekrvom, iako joj to znatno otežava život jer se Zoja prilično grubo odnosi prema njoj. Čvrsto govori da joj je muž mrtav, ali u njoj postoji plamičak nade da će se on ipak vratiti te zbog toga i dalje sve priprema sa Zojom za njegov povratak. Svjesna je istine te je iz tog razloga prilično hladna prema Zoji, ali opet suosjeća s njom jer su obje izgubile osobu koju su neizmjereno voljele.

U prvom intermezzu Škurta se nalazi u dućanu sreće i tu prvi put na glas izgovara želje vlastite duše. U tome se dijelu ona lomi i zapravo upoznajemo njezinu ranjivu stranu, a njezina jedina i istinska želja je da bude sretna.

Budući da joj život sa Zojom nije bio nimalo lak, od svih želja koje izgovara u tom dijelu teksta, ona najviše želi biti sama. Iako u nekim dijelovima govori kako bi htjela imati obitelj, ona zapravo to ne želi jer nikad nije živjela u istinski sretnoj obitelji.

³ Doruntina Basha;Prst, Priština, 2012.

*ŠKURTA: Ali ja uopće ne želim obitelj. Želim biti sama, po prvi puta u životu.*⁴

5.2. ZOJA

Zoja je žena patrijarhalnog mentaliteta, prilično surova, bez dlake na jeziku i manira. Život prema njoj nije bio blag i iz tog se razloga doima prilično grubom, iako u dubini srca krije svoju nježnu stranu. To se najbolje primjećuje kada se brine o Škurti koja si je posjekla prst, a tada zapravo na površinu izlazi njezina nježna i majčinska strana. Nikako se ne može pomiriti s gubitkom sina i ono što je najviše boli je to što njega nema. Svake godine na isti dan čeka njegov povratak, no svake se godine iznova razočara, ali se svake godine iznova nada. Škurta joj neprestano ukazuje na činjenicu da joj je sin poginuo u ratu, ali ona to ne prihvaća. To je jedan od glavnih razloga stalne netrpeljivosti između njih dviju i njihova neprestanog sukoba.

⁴ Doruntina Basha;Prst;Priština,2012.

6. RAD NA ULOZI

Rad na ulozi za predstavu izazovan je i kreativan proces koji zahtijeva predanost, vještine i posvećenost.

Kad bi se pisala Biblija glume, moglo bi se reći: „U početku svega bješe vježba.“ Vježba je u glumi, dakle logos, prapočetak, počelo svega. Vježba otkriva, razvija i usmjerava kreativni potencijal iz koga sve nastaje.⁵

Vođena ovim citatom profesora Bore Stjepanovića, rad na ulozi Škurte započela sam već pri samom odabiru teksta. Prije zajedničkih proba sa sumentoricom Selenom Andrić iščitavala sam tekst u četiri zida svoje sobe i već sam tada počela zamišljati i graditi ulogu. Svaku didaskaliju i repliku pročitala bih nekoliko puta. Pitala sam se kakva je ona zapravo i što se o njoj krije negdje između redaka. Isprva sam počela zamišljati njezine vanjske osobine. Kako izgleda, kako je odjevena, kakav joj je ten, kako hoda, kako kuha, kako govori. Zamislila sam je kao djevojku sitnije građe. Zatim sam pogledala sebe i uočila da ja nikako nisam sitne građe te sam razmišljala na koji bih se način mogla postaviti da izgledam krhko. U tome mi je svemu pomogla činjenica da je Zoja prilično dominantnija od Škurte te da će ona svojim gardom nju učiniti puno sitnijom i manjom.

Sve što bi se moglo znati i učiniti u nekom zadatku (liku, ulozi, predstavi) ipak nikada ne može biti do kraja i neposredno dato u tekstu kao činjenica nego se nalazi tu negdje, između redova, gotovo u enigmatskoj formi. Tu enigmnu treba analizom razotkriti i tako se pripremiti za scensku realizaciju.⁶

Duboko uroniti u ulogu za predstavu jednako je kao istraživanje nepoznatog svijeta. Kad sam se odlučila za ovaj tekst, prvo sam se potrudila zaista razumjeti svoj lik. Čitala sam tekst iznova i iznova, analizirajući svaku rečenicu i svaki dijalog. Pokušavala sam shvatiti što pokreće moj lik, kakve je emocije vode i kakav je njezin odnos s drugim likovima. Na prvim mi je probama bilo teško odrediti točku iz koje Škurta kreće. Prvo sam morala namaštati sve što se događalo prije samog početka te kakav život one vode već dugi niz godina. Nisam bila sigurna do koje mjere

⁵ Boro Stjepanović, Gluma I-III, Cetinje, 2014; str. 9

⁶ Boro Stjepanović, Gluma I-III; IVPE, Cetinje, 2014. ; 326

Škurta trpi Zojino zlostavljanje i zašto ga uopće trpi. Taj sam problem riješila uzastopnim ponavljanjem prve scene. Prvo sam si dopustila uzeti veće pauze prije svake replike kako bih što bolje shvatila koju misao želim reći te kako bi ona što bolje bila upućena partnerici. U razgovoru s partnericom shvatila sam kako takve pauze škode dinamici scene, uskraćujući nam priliku za doseganjem vrhunca emocija i napetosti. U tom smo trenutku shvatile kako se scena ne može razvijati zajedno s velikim pauzama između replika jer eskalacija, onaj ključni trenutak u kojemu Škurta odluči sebi namjerno nanijeti ozljedu kako bi izrazila duboku unutarnju bol, ostaje izvan dosega. Osvijestile smo važnost neprekinutog tijeka izvedbe kako bismo izrazile duboke emocije i složenost likova. Razumjele smo da je očuvanje kontinuiteta od vitalnog značaja za dubinsku karakterizaciju i autentično izražavanje unutarnjih sukoba na sceni.

Negdje sam na sredini procesa shvatila da je razlog takvom Škurtinu ponašanju njezino neprestano unutarnje previranje - treba li otići od Zoje i vratiti se svojoj majci ili ipak ostati i nastaviti živjeti život koji nikamo ne vodi? U njezinu unutarnjem svijetu neprestano se odvija borba. Škurta se razlikuje od Zoje po tome što je svjesna da su izgledi za povratak njezina supruga minimalni, no unatoč tome gaji nadu jer, da nije tako, već bi odavno napustila Škurtu i vratila se majci. Za nju bi bila nezamisliva mogućnost prihvatiti činjenicu da se suprug vrati, a da nju ne zatekne kod kuće. Bila bi to izdaja njihove ljubavi ne samo u njegovim nego i u vlastitim očima. Glavna je i temeljna Škurtina radnja uvjeravanje, ali se ona događa na dvjema razinama. Prva je razina uvjeravanje Zoje da joj je sin poginuo u ratu i kako se više nikada neće vratiti, dok je druga uvjeravanje nje same u isto to, samo preko uvjeravanja Zoje.

Kako bih što temeljitije objasnila rad na ulozi, poslužit ću se samim tekstom, koji je podijeljen na određene dijelove te u svakom od tih dijelova objasniti svoje shvaćanje uloge Škurte.

U prvom dijelu Škurtu doživljavam kao osobu koja trpi Zojino zlostavljanje i koja je u tom dijelu potlačena i trudi se ne previše suprotstavljati svekrvi. Isprva se doima kao poslušna snaha, koja sluša sve što joj Zoja kaže. Zoja u prvoj sceni posjeduje apsolutno moć nad Škurtom.

Nakon prvog dijela Škurta ima scenu sama za sebe. Nazvala bih to „scenom odmora“. Ta mi je scena pomogla u shvaćaju toga koliko je Škurta nesretna takvim načinom života. Tu ona sebe prvi put osluškuje, tj. prvi put na glas izgovara svoje istinske želje. U toj sam se sceni prvi put susrela s većim problemom u razvoju uloge. Nije mi bilo jasno na koji način trebam govoriti

monolog. Isprva sam ga zamislila kao ispovijed te sam se odlučila izravno obraćati publici i razbiti četvrti zid. Budući da u tekstu ta scena nije napisana u monološkoj formi, nego kao dijalog između Škurte i djelatnice u dućanu sreće, pokušala sam igrati kao da čujem svaku repliku i na nju odgovaram kao da mi ona dolazi iz publike. Ništa od toga što sam isprva zamislila nije funkcioniralo i shvatila sam da moram pronaći drugačije rješenje. Zatim sam zamislila da ona to govori samoj sebi, tj. sebi kao djevojčici gdje, gledajući je u ogledalu, ona zamišljajem i sama poprima osobine te djevojčice. Govori to naivno, ali je svjesna da se ništa od toga neće ostvariti.

ŠKURTA: Žao mi je, ali ja ne mogu kupiti kuću. Jedino što imam je novac od papira koji sam izradila kada sam bila mala.⁷

Za daljnje igranje komada pomoglo mi je shvaćanje da Škurta u nekome novom životu ne bi htjela imati obitelj. Bio je to ključ kojim sam se vodila za daljnje stvaranje uloge.

Nakon scene Škurtina povlačenja u sebe samu i svoj unutarnji svijet dolazi se do scene u kojoj se Zojina i Škurtina snaga ujednačuju. Škurta postaje svjesna položaja ropkinje, koji joj je nametnut životom sa Zojom te traži načine kako da se zauzme za sebe i postane ravnopravna sa Zojom.

ZOJA: Gluposti! Ti si mi kao kćerka.

ŠKURTA: A ti meni kao maćeha.

ZOJA: Ponašaš se kao da sam ja tebe ovdje zarobila.

ŠKURTA: Tako je Zoja. Ja sam tvoja robinja. Robinje vode težak život.⁸

Ovog se puta ne boji usprotiviti Zoji i zapravo je ona ta koja preuzima palicu one koja zlostavlja, a Zoja poprima karakteristike žrtve.

U toj se sceni pojavljuje i motiv krvi, koji mi je značajno dao do znanja kako se Škurta osjeća u toj kući.

⁷Dorutnina Basha;Prst;Priština,2012.

⁸ Doruntina Basha;Prst;Priština,2012.

ŠKURTA: Cijela ova kuća je prekrivena mojoj nevidljivoj krvlju. Čak si i ti prekrivena njome, iako se rijetko dodirujemo. Zoja, kada ti nisi tu, ja ležim i krvarim do mile volje.⁹

Tom replikom Škurta jasno govori koliko joj je sve to teško te kakav je zapravo njezin život.

Jačanjem Škrutine samouvjerenosti i preuzimanjem moći Zoja se lomi i sve je to vodi u scenu drugog intermezza. Zoja se, jednako kao i Škurta, ovdje povlači u sebe i suočava sa svojim strahovima i neizgovorenim istinama koje godinama prešućuje.

„Odgovori na pitanja koje me nikada nitko nije pitao, a htjela bih.“ Ovdje se otvara Zojina prošlost, otkrivajući njezinu ranjivu i krhku stranu. Život je nije mazio, a tragove te teške prošlosti moguće je primijetiti u njezinoj priči o majci.

ZOJA: Kada sam imala pet godina, moja je majka isjekla kažiprst nožem. Bili smo zajedno u kuhinji. Ona je spremala ručak, a ja sam se igrala ispod kuhinjskog stola. U jednom trenutku, ona je vrisnula, a pored mene je pao njen prst. Ona se onesvijestila, a ja sam briznula u plač...Moja majka je bila prilično tiha, ali vrijedna. Sirota, kada je napunila pedeset godina, razboljela se od kičme i nije mogla raditi niti jedan kućni posao. U to vrijeme ja sam imala dvadeset i pet godina, i trebalo je da je kupam. To je prvi puta da sam ju vidjela голу. Dio grudi i ruke bio je prepun ožiljaka.¹⁰

Uz sva ta iskušenja, nesretno se udala, a jedini izvor sreće u njezinu životu bio joj je sin. No, ni taj izvor sreće više nije prisutan i zbog toga se teško miri s činjenicama.

ZOJA: Moj otac me udao bez moje suglasnosti i protiv moje volje. Žene i djevojke se ovdje ne pitaju, čak ni o stvarima koje su vezane za njihov život.

Kao posljedica svih prethodnih scena dolazi scena u kojoj se Zoja zatvara u sebe, a Škurta pokušava različitim načinima doprijeti do nje. Ovog je puta Škurti žao kako se ponijela prema Zoji i shvaća da ju je svojim načinom povrijedila, no ipak ne odustaje od nauma da joj dokaže kako joj se sin neće vratiti. Ono što mi je zanimljivo je to što se tu po prvi put spominje motiv oluje kao nečega što će donijeti mir nakon što oluja prestane. Zoja se nada da će joj oluja vratiti sina i upravo se tim motivom Škurta koristi kako bi još jednom Zoju pokušala uvjeriti u

⁹ Doruntina Basha;Prst;Priština, 2012.

¹⁰ Doruntina Basha;Prst;Priština,2012.

suprotno.

ŠKURTA: Nijedna oluja ga neće vratiti kuću. Ali ti to nećeš prihvatiti. Ti si sebi od jutra utuvila u glavu, da kad oluja bude prestala, a ti se budeš vratila, naći ćeš ga kod kuće, kao pre, kao da se ništa nije dogodilo. Sve što oluja donosi u ovo dvorište svake godine je samo voda, blato, nekoliko polomljenih sadnica i smeće. I ti, dok nadgledaš kako ja čistim dvorište od neuspjeha tvoje fantazije, s punom sigurnošću uvijek kažeš: doći će sljedeće godine.¹¹

Iako Zoja ovdje tjera Škurtu iz kuće, ona ne odlazi i prvi se put zapravo čuje da želi ostati s njom.

ŠKURTA: Hoću ići s tobom.

ZOJA: Odlazi.

ŠKURTA: Zašto sada?

ZOJA: Tvoja misija ovdje je završena.

ŠKURTA: Nisam ovdje bila u misiji.

ZOJA: Kako god.

ŠKURTA: Ovdje sam bila iz ljubavi prema tvome sinu.

ZOJA: Gubi se iz moje kuće!

ŠKURTA: Neću!¹²

Zoja se čvrsto drži svojeg mišljenja sve dok Škurta ne počne iz kofera vaditi odjeću svojeg muža navodeći uspomene koje je vežu za tu odjeću.

ŠKURTA: Shvaćaš li sada što je sve ovo? Razlog zbog kojeg sam te trpila tijekom svih ovih godina je čovjek koji nedostaje ovoj odjeći. Tvoj sin, ljubav moga života. Stvarno je bilo teško živjeti s tobom, Zoja. Tijekom svog ovog vremena, nisi mi dopustila ni da ga se sjećam ni da ga zaboravim.

¹¹ Dorutnina Basha;Prst;Priština, 2012.

¹² Doruntina Basha;Prst;Priština, 2012.

Tu se Zoja lomi i, tek u trenutku kad se sama prisjeti što joj je sin nosio na sebi kad je zauvijek otišao iz kuće, osjeti se da se ona prvi put miri s istinom i njih dvije ostaju zajedno.

Bez radnje, kako tjelesne tako i govorne, glumac bi bio samo osoba koja biva na sceni. Njegove su radnje ono što ga obogaćuje i čini specifičnim.

Štoviše kada radnje znate napamet , nikakav prekid ili promjena redoslijeda ne može vas uznemiriti. Ako imate radnju obuhvaćenu jedno riječi , i točno znate što je ta radnja, prepoznati ćete je u sebi za djelić sekunde. Vaša scena, ili uloga, je dugački niz zrnaca radnje. Igrate se njima kao što se igrate brojanicama. Možete početi ma gdje, ma u koje vrijeme, i ići onoliko daleko koliko želite, ako čvrsto držite sama zrnca.¹³

Kao što i sam Boleslavski govori, radnja je jedan od glavnih glumačkih alata. Prije samog postavljanja predstave važno je točno odrediti radnje koje su tekstom upisane i imenovati ih te ih zatim iznova ponavljati na sceni i pamtiti kako bi ih se što bolje opririodilo. Kao što sam već ranije spomenula, temeljna je Škurtina radnja uvjeravanje Zoje da joj se sin više nikad neće vratiti. No, to nije jedina njezina radnja. Vezano uz tekst, ona ima niz drugih radnji koje utječu kako na Zoju tako i na nju samu. Na primjer, prva scena počinje tako što Škurta reže povrće i priprema ručak. Moj je zadatak na početku procesa bio istražiti na koji način Škurta to radi. Na to utječe niz drugih okolnosti. Najviše od svega na rezanje povrća utječe i to kako se Zoja odnosi prema njoj. S obzirom na neprestanu Zojinu prisutnost nad njom, kao sjena koja pažljivo prati svaku Škurtinu gestu i nemilosrdno ga analizira, očigledno je da Škurta postaje nespretna. U jednome neugodnom trenutku, dok je Zoja oštrim tonom uputila svoje kritike, Škurta je izgubila koncentraciju i nož joj je iznenada ispao iz ruke.

Unutarnji život uloge utječe na njegove radnje, to jest na koji će ih način izvršavati. Često mi se na probama događalo da ne znam tekst, no određena bi mi radnja pomogla u tome da se sjetim teksta jer mi je bilo potpuno jasno što u tom trenutku radim, bila to govorna ili tjelesna radnja.

¹³ Richard Boleslawski;Gluma;Prvih šest lekcija;Dramska radnja;str.42, Beograd 2006.

*Glumac stvara cijeli život duše u svoj njegovoj dužini na pozornici svaki puta kada tumači ulogu. Ta ljudska duša mora biti vidljiva u svim svojim aspektima, fizičkom, moralnom i emocionalnom.*¹⁴

Jedan od najizazovnijih dijelova priprema bila je ona emotivna. Ponekad je bilo teško uroniti u duboke emocije koje moj lik doživljava, ali sam znala da je to ključno za autentičnu izvedbu. Tako dolazimo do još jednog od problema na koji sam naišla stvarajući ulogu. Teško bih u sebi pronalazila bol koju Škurta osjeća. Zanimalo me je kakva je to vrsta boli, koliko je velika, blijedi li s vremenom ili samo raste. Zanimalo me kako u očima dobiti tu dozu tuge koju ona osjeća pa onda i bijes, nadu i ogorčenost. Inspiraciju sam tražila u ljudima oko sebe, u ljudima za koje znam da su ostali bez voljene osobe, a opet nastavili živjeti dalje. Kad sam pitala jednu blisku osobu kakav je to osjećaj, ona mi je rekla: „To je kao da na srcu imaš rupu, tupa bol koja ne prestaje s vremenom, osjećaš ju i ona postaje dio tebe, ona te oblikuje i učiš s njom živjeti.“ Zatim sam se poslužila maštom i supstitucijom - zamislila sam da osoba koju najviše volim iznenada i zauvijek nestane iz mog života. Što sam više zamišljala i što sam više detalja dodavala tome događaju, u srcu se počela pojavljivati tupa bol. Zatim sam zapamtila taj osjećaj i pokušala ga proizvesti na sljedećoj probi. Došla sam na Akademiju sat vremena prije dogovorenog termina probe, sjela u prostoriju i započela imaginaciju, bol se pojavila i bila sam spremna za probu. Vježbom sam postigla da svaku sljedeću probu uspijem proizvesti taj osjećaj u sebi puno brže nego na samom početku.

*Na sceni je naročito važno i potrebno upravo takvo uzajamno i usto neprekidno održavanje odnosa, jer se tvorevina autora i igra glumca sastoje gotovo isključivo iz dijaloga koji nastaju stvaranjem uzajamnih odnosa dvojice ili mnogih ljudi – ličnosti u komadu.*¹⁵

Ono na čemu mi je bilo izrazito zanimljivo raditi jest odnos sa Zojom. Svjedoci smo toga da ni u današnje vremenu odnos između svekrve i snahe uglavnom ne funkcioniše. To često pripisujem tome što majke često osjećaju duboku privrženost prema svojem sinu pa ih boli činjenica da je sad pored njega druga žena, kojoj on posvećuje svu svoju ljubav i pažnju. Zanimalo me zašto jedna prema drugoj pokazuju toliku dozu mržnje i netrpeljivosti, a nose istu bol. Iako sam u početku mislila da su njih dvije potpuno različitih karaktera, tijekom procesa sam shvatila da su

¹⁴ Richard Boleslawski;Gluma;Prvih šest lekcija;Karakterizacija;str.53, Beograd 2006.

¹⁵ K.S.Stanislavski;Sistem;Teorija glume;Odnosi;str.306, Državni izdavački zavod Jugoslavije;Beograd, 1945.

izrazito slične. Obje su žene snažnih karaktera, koje se guše u patrijarhalnom svijetu i jedini način za iskazivanje vlastitog nezadovoljstva jest taj da budu grube jedna prema drugoj. No, negdje između redaka krije se međusobno poštovanje, pogotovo Škurte prema Zoji, ali i suosjećanje. To je najviše vidljivo u sceni „zblžavanja“ u kojoj se Zoja brine o Škurti i zamotava joj posječeni prst. To je scena u kojoj se Zoja prvi put otvara i sa Škurtom dijeli svoju prošlost. Govori o svojoj majci te tu prvi put Zoju vidimo istinski ranjivom. Međutim, ta scena ne traje dugo jer Škurta spominje Zojina sina i zapravo se posvađaju oko toga voli li on peršin ili ne. Svađaju se zbog banalnih razloga, a Zoja je ta koja svemu pridaje veliki značaj i u Škurti vidi prijetnju, kao da će joj oduzeti sina kojeg ionako više nema. Svađa eskalira čak do Zojina ponovnog nasrtaja na Škurtu kada joj počne čupati kosu. Sve se to prekida Škurtinim intermezzom u kojem ona ogoljeva svoju dušu. Intermezzo završava tako što Škurti počinje biti žao zbog grubosti prema Zoji, no Zoja se vraća u prvobitno stanje i pokazuje animozitet prema Škurti te je tjera iz kuće. Škurta ne želi otići i iz kovčega koji je spremila za put počinje vaditi suprugove stvari te na taj način suočava Zoju s istinom i traži od nje da se sjeti svojeg sina. Škurta nije bila kod kuće kad joj je suprug otišao u rat i nije ga vidjela posljednji put te od Zoje traži da joj opiše kako je tad bio odjeven. Zoja se počinje prisjećati sina i samim tim prihvaća činjenicu da ga više nema.

Radeći na diplomskom ispitu, cijelo sam se vrijeme pitala u kojoj su mjeri one jedna drugoj saveznice, a u kojoj protivnice jer im odnos stalno varira između toplog i hladnog. Zaključila sam da su više saveznice nego protivnice jer, usprkos svim nedaćama, na kraju ostaju jedna s drugom, dijeleći jednaku bol.

7. PARTNERSKI ODNOS

Da bismo uspostavili odnos potrebno je da imamo ono čime se može uspostaviti odnos, to jest, pre svega, svoja sopstvena preživljena osećanja i misli.¹⁶

Za partnericu u svojem diplomskom ispitu odabrala sam profesoricu Selenu Andrić, koja je deset godina starija od mene i samim time ima puno više iskustva te mi je tijekom godina studiranja na Akademiji predavala kolegije iz scenskog govora. Naime, dogodila se jedna zanimljiva stvar. Kada sam odlučila kontaktirati s profesoricom Andrić, koja mi je ujedno i sumentorica na ovom diplomskom ispitu i zamoliti je da bude i moja partnerica na sceni, ona mi je rekla: „Ja ne mogu vjerovati, neki dan sam srela profesoricu Anicu Tomić i ona mi je rekla, Selena, a zašto ti i Vanja ne bi pronašle neku dobru duo dramu i napravile to kao njezin diplomski ispit.“

Kockice su se posložile i Selena je objeručke prihvatila moj prijedlog rekavši da je oduvijek htjela raditi taj tekst. Nizom proba Selenin i moj odnos prerastao je u nešto veće. Počele smo se povjeravati jedna drugoj, dijeliti prijašnja iskustva te mi je iznimno pomogla u suočavanju sa svim životnim nedaćama koje su mi se našle na putu, a bilo ih je puno. Smatram da partnerski odnos na sceni funkcionira po istom principu kao i onaj životni, bio ljubavni ili prijateljski. Koliko uložimo u taj odnos, toliko će nam se vratiti nazad. Važno je uzajamno povjerenje i poštovanje te slušanje partnera i njegovih potreba. Osoba sam koja jako puno analizira ulogu i odnose i neprestano sve propitkuje. Selena me je naučila da nekada treba imati jednostavniji pristup te da se tim putem puno lakše i vjerodostojnije može izgraditi uloga, bez puno filozofije. Naše probe uglavnom su počinjale i završavale kavom ili cijedenim sokom. U kafiću bismo prije probe razgovarale o tome što želimo tog dana pokušati, a nakon probe o tome kakva nam je bila proba, što još možemo promijeniti, dodati, jesu li nam replike bile dovoljno upućene, gdje smo izgubile ritam i još niz drugih segmenata. Smatram da je važno prije svake probe razgovarati o predstavi jer se tada, kada nismo obuzeti žarom glume, dođe do točnih zaključaka.

¹⁶ K.S.Stanislavski;Sistem;Teorija glume;Odnosi;str.311, Državni izdavački zavod Jugoslavije;Beograd,1945.

8. TIJELO I POKRET

Čovek koji je vezan grčevima celog tela ne može da se oseća slobodno i da na pozornici živi pravilnim životom.¹⁷

Tijelo i pokret igraju jednu od ključnih ulogu u izvedbi glumaca. Fizička je svjesnost ključna za uspješnu glumačku izvedbu. Glumci razvijaju svijest o svojem tijelu, uključujući posturu, hod, držanje i geste. Različite vježbe i tehnike pomažu glumcima u postizanju potrebne fizičke svjesnosti. Razvijanje fizičke svijesti i kontrole nad tijelom pomaže glumcu da se osjeća sigurnije na sceni i ima veću scensku prisutnost. U konačnici, tijelo je ključni alat koji omogućava glumcu prodiranje dublje u lika, izražavanje emocije i stvaranje autentične i uvjerljive izvedbe na sceni. Glumac mora pažljivo razvijati svoje tjelesne vještine kako bi bolje razumio i interpretirao svoje uloge. Tijelo je glavni glumčev instrument i važno ga ja njegovati i održavati kako bi u svakom trenutku bilo zdravo i sposobno raditi na predstavi i igrati određenu ulogu.

Škurta je mlada djevojka koju je zadesila tužna sudbina. Sve je to na nju ostavilo posljedice, kako emocionalne tako i tjelesne. Zamislila sam je kao sitnu djevojku, no pomalo pogrbljenu jer po cijele dane stoji nad štednjakom i kuha. Budući da je život nije mazio, u jednom sam trenutku zamislila da je ona zapravo već stara u duši, iako joj je tijelo mlado. Na njezin pokret najviše utječe Zojino ponašanje. U trenucima kad Zoja preuzima kormilo i postaje dominantnom, kao što je na samom početku predstave, Škurta je vidno istraumatizirana i uplašena. Tjelesno sam to pokazala tako što se ona tjelesno povlači u sebe, kao da se skuplja i uz sve to joj se u tijelu pojavljuje tremor, no kada skupi hrabrosti i usprotivi se Zoji, tada dobiva posturu stamene žene, sigurne u ono što radi i govori. U tome sam se slučaju najviše vodila emocijama, to jest kako sam odredila da se Škurta osjeća u određenom trenutku, tako sam to odlučila provući kroz tijelo i zaista uvidjeti što emocija čini tijelu. Budući da smo ispit odlučili igrati u dnevnom boravku Akademije, ograničili smo si prostor. Prostor je izrazito malen i u određenim mi je trenucima to predstavljalo problem jer nisam znala kako se postaviti u tome prostoru. Kad smo počeli raditi

¹⁷ K.S.Stanislavski;Sistem;Teorija glume;Oslobađanje mišića;str.179, Državni izdavački zavod Jugoslavije;Beograd, 1945.

ispit, prvo smo ga radili u prostoriji na Akademiji koja je puno veća od dnevnog boravka. Iako se ni tad nisam previše gibala u prostoru, osjećala sam se slobodnom. Manji je prostor i mene zarobio, kao da me je gušio. Nisam nikako mogla pronaći slobodu i logiku pokreta. Kako su probe tekle, shvatila sam da je osjećaj koji mi prostor daje dobar jer on uistinu Škurtu treba gušiti i ne treba joj biti ugodno u tako malenom prostoru koji dijeli sa Zojom.

9. GOVOR I GLAS

Govorna je priprema svakog glumca prije probe ili predstave individualna. Tijekom studiranja prošla sam kroz niz govornih vježbi te sam samostalno izabrala one koje mi najbolje odgovaraju i sustavno ih rabim za zagrijavanje. Zagrijavanje počinjem disanjem kako bih što bolje aktivirala dijafragmu. Koristim se metodom 6-4-12. Šest sekundi udišem zrak na dijafragmu, zatim četiri minute radim stanku i nakon toga dvanaest sekundi izdišem zrak na usta. Tu vježbu ponavljam nekoliko puta te nakon toga radim istu vježbu, no toga puta zrak ispuštam iz tijela u obliku vokala „s“. Zatim aktiviram vilicu kako bih što bolje i jasnije artikulirala. To činim na način da iskarikirano žvačem. Nakon toga prelazim na niz brojalica i trudim se govoriti ih kroz različite govorne konstante, tiho-brzo, brzo-glasno, glasno-tiho, tiho-sporo, glasno-sporo. Pripremu prije probe završavam zajedničkim zagrijavanjem tijela i glasa, gdje određeni pokret prati određeni zvuk.

Gradeći ulogu Škurte služila sam se govornim konstantama. Glasovne su konstante: glasnoća, visina, intenzitet, tempo i ritam te boja glasa. Sve one, osim boje, mijenjaju se sukladno potrebama glumca za izražavanje govorne radnje, misli i osjećaja. U prvoj sceni, u kojoj je Škurta smetena Zojinim prigovaranjem, za svaku repliku koju ona izgovara, dala sam si veće stanke i odlučila ih izgovarati kroz strah. Za to sam upotrijebila tremor u glasu te zamuckivanje. U trenutcima kad doseže svoj emocionalni vrhunac i dolazi do točke pucanja, istaknula sam snagu govornih konstanti, naglasivši intenzitet i često rabeći manju glasnoću. Takav je pristup dodatno pojačao dramu i ozbiljnost trenutka, naglašavajući da glasnoća nije jedini ključ za izražavanje emocije. S druge strane, u scenama koje prikazuju zbližavanje Zoje i Škurte, koristila sam se mirnijim tonom kako bi se stvorila toplina i intimnost između likova.

Za glumca je važno suvereno baratanje svim govornim konstantama kako bi bio što jasniji na sceni. Važno je da se glumac razumije te da je razgovijetan, jer, ako nije, publika u tim trenutcima ne čuje možda bitnu stvar za razumijevanje cijelog komada. Zbog toga je važno da se glumac prije svake probe i predstave temeljito zagrije.

Izgovoreni tekst se ne može vratiti a zahuktala predstava komada koji se brzo razvija ne da se zaustaviti da bismo mi dešifrirali nerazumljivo. Loš govor stvara jedan nesporazum za drugim. Oni se nagomilavaju, zamagljuju ili potpuno zaklanjaju smisao, suštinu, čak samu fakturu komada.¹⁸

¹⁸ K.S. Stanislavski, Rad glumca na sebi II: rad glumca na ulozi, 54.str; CEKADE Zagreb, Zagreb, 1991.,

10. TEHNIČKE STAVKE

10.1. SCENOGRAFIJA I REKVIZITA

Prve smo probe započele u jedinoj prostoriji koja je bila slobodna u to vrijeme, a to je bila prostorija broj osam. Prije samog ulaska u prostor razgovarale smo što bi likovima bilo potrebno od rekvizite. Neke su stvari već upisane u tekstu, no želja nam je bila dodati još rekvizite koje bi te likove činile specifičnima. Tako smo došle na ideju da Zoja puši lulu, no tijekom procesa smo se ipak odlučile na to da ona sama mota cigarete uz pomoć mašine jer samim time pokazujemo jednu dozu neimaštine. Budući da su gotove cigarete skupe, puno je jeftinija opcija kupiti duhan i samostalno praviti cigarete. U tekstu je napisano da Škurta kuha, tj. sjecka povrće, mrkve i paprike. Na prvu sam probu donijela daščicu, nož, mrkve i paprike i odmah odlučila početi sa sjeckanjem kako bih ga što više opriradila na sceni i kako me tjelesna radnja ne bi ometala u onoj govornoj. Kasnije, kad je mentorica došla na probu, predložila je da Škurta nema niti jednu rekvizitu osim noža i krpe. Isprva mi je bilo čudno tako raditi jer sam u prijašnjim probama naviknula da ona sjecka i počela sam se osjećati prazno, kao da na sceni više ništa ne radim. Nisam znala kamo s rukama, pa sam počela bezrazložno mlatarati. Učestalom sam se probavanjem uspjela smiriti i staloženo igrati bez prijašnje rekvizite. Rekvizitu smo zaista sveli na minimum. Tad sam shvatila da ona u ovom komadu nije bitna, nego da su bitni odnosi te da je minimalna rekvizita sasvim dovoljna. Kako smo probe započele u crnoj prostoriji na Akademiji, jedina scenografija koju smo imale bio je stol, stolica, kovčeg i dva mala jastučića. Kad je mentorica Anica Tomić predložila da se ispit izvede u dnevnom boravku, moram priznati da sam isprva bila pomalo skeptična jer je prostor prilično uzak i svijetao. No, to me nije obeshrabrilo u objeručkom prihvaćanju prijedloga i dopuštanja sebi vidjeti što mi kao glumici taj prostor može ponuditi kako bih dodatno izgradila svoju ulogu. Takav način postavljanja predstave u određenom, već gotovom prostoru naziva se *site-specificom*.

Izraz "site-specific" odnosi se na umjetničke ili dizajnerske radove koji su posebno stvoreni za određeno mjesto ili okolinu. Taj koncept naglašava interakciju između umjetničkog djela i prostora u kojem se nalazi, stvarajući tako jedinstveno iskustvo za promatrača ili korisnika.

Site-specific kazalište izvodi se na jedinstvenom, posebno prilagođenom mjestu koje nije standardno kazalište. Ovo jedinstveno mjesto možda je izgrađeno bez ikakve namjere da služi u kazališne svrhe (na primjer, hotel, dvorište ili prenamijenjena zgrada. To može biti i jednostavno nekonvencionalan prostor za kazalište (na primjer, šuma). Kazalište na određenom mjestu nastoji koristiti svojstva jedinstvenog mjesta, umjesto tipične kazališne pozornice kako bi dodalo dubinu kazališnoj produkciji. Mjesta se biraju na temelju njihove sposobnosti da pojačaju ugođaj i stvore živopisniju pozadinu za glumce u predstavi...¹⁹

Budući da je prostor dnevnog boravka prilično neuredan, valjalo ga je očistiti prije samog rada na predstavi. Između kuhinje i stola za kojim borave profesori nalazila se jedna pregrada puna registratora i papira. Kako bismo otvorili prostor igre, odlučili smo ukloniti tu pregradu, a samim uklanjanjem pregrade cijeli prostor kao da je prodisao. Budući da su se u prostoru nalazile određene komponente koje nam nisu odgovarale, trebalo ih je na neki način zamaskirati. Radijator sam prekrila starom bakinom ponjavom, a na plave sam pločice zalijepila papirnati omot za poklone krem boje. Sve je to dodatno postaralo sami prostor.

Bilo mi je posebno zanimljivo igrati na tako ograničenom prostoru, iako ni naše prostorije na Akademiji nisu velike i nemamo scenu. Sad sam svoj govor, glas i pokret morala prilagoditi još manjem prostoru. U ovom slučaju prostor postaje treći suigrač jer on utječe na odnos između likova. Svaki novi prostor nudi nešto svoje i daje drugačiju atmosferu. Da je predstava postavljena u bilo kojem drugom prostoru na Akademiji, vjerujem da bi izgledala puno drugačije.

Prostorom se često koristi za izražavanje simboličkih i metaforičkih elemenata priče. Postavkama, propustima i transformacijama u prostoru predstava može dodatno obogatiti poruku koju nosi.

Budući da je publika blizu izvođača, predstava je također dobila jednu dozu intimnosti.

U konačnici, prostor kao treći suigrač može biti snažan alat za izražavanje umjetničkih ideja, pripovijedanje priče i komunikaciju s publikom.

¹⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Site-specific_theatre

Drago mi je što sam upravo na Akademiji dobila priliku raditi ono što nikad nisam i pitanje je hoću li se ikad više sresti s takvim načinom rada u životu. Bogatija sam svakako za još jedno iskustvo.

10.2. SVJETLO

Svjetlo ima ključnu ulogu u radu na kazališnoj predstavi. Ono nije samo tehnički element koji osvjetljava scenu, već može dodati dubinu, atmosferu i emociju izvedbi. Promjenom boja, intenziteta i oblika svjetla može se stvoriti određena atmosfera ili raspoloženje unutar predstave. Na primjer, tamnija svjetla i hladniji tonovi mogu stvoriti napetu atmosferu, dok toplija svjetla mogu stvoriti osjećaj topline i bliskosti.

Naš jedini izvor svjetla bio je nježna žarulja koja visi sa stropa. Ta minimalistička estetika igrala je ključnu ulogu u stvaranju posebne atmosfere i pridonijela je dubini i autentičnosti izvedbe na nekoliko načina.

Prvo, svjetlo iz žarulje stvaralo je suptilan i topao sjaj koji je omekšao okolinu. Njegova nježna prisutnost dala je publici osjećaj intimnosti i bliskosti s događanjima na pozornici. To je stvorilo poseban osjećaj povezanosti između likova i gledatelja, potičući dublje emocionalno uživanje.

Žarulja koja visi sa stropa dodala je autentičan element sceni, podsjećajući nas na svakodnevne situacije iz stvarnog života i time obogatila realizam same predstave.

Svjetlo koje je proizlazilo iz žarulje bilo je nježno prigušeno. Taj blagi sjaj stvarao je dojam zatvorenosti i izolacije između likova. Sjene koje su se širile oko njih odražavale su unutarnje sukobe i emocije koje su obavijale likove. Svjetlo je tek nježno naznačavalo prisutnost tih osjećaja, ali ih nije potpuno razotkrivalo. Na taj način, prigušeno svjetlo nije samo stvaralo atmosferu u predstavi, već je duboko reflektiralo unutarnje borbe i emocionalnu napetost između likova.

10.3. GLAZBA

Glazba u predstavi ima izuzetno važnu ulogu u obogaćivanju iskustva gledatelja i dodavanju emocionalne dubine izvedbi.

U izvedbi ne rabimo puno glazbe, tek nekoliko sevdaha. Za sevdah smo se odlučile jer je duboko povezan s emocijama i osjećajima. On postaje ključni element u predstavi nakon emotivno nabijenih scena. Njegova je uloga višeslojna - pruža likovima priliku za umirivanje nakon burnih scena, a istovremeno pojačava emocionalni intenzitet predstave. Kroz njega struji melankolija i duboka emocija. To je trenutak u kojem likovi mogu duboko promišljati o svojim postupcima i osjećajima, dok publika osjeća tu introspektivnu tišinu koja omogućuje dublje povezivanje s likovima i njihovim unutarnjim svjetovima. On služi kao glazbeni odmor koji pruža likovima i publici priliku da dijele emociju, dodajući tako dubinu i bogatstvo izvedbi.

11. ZAKLJUČAK

Za mene je gluma poput čarobnog putovanja u svijet mašte i emocija. To je prilika za potpuno izražavanje, stajanje u cipele različitih likova i proživljavanje njihovih priča. Kroz glumu imam mogućnost istražiti različite aspekte ljudske psihe, razumjeti dublje slojeve emocija i naučiti više o sebi. Ona mi omogućava izlazak iz svoje svakodnevne uloge i iskušavanje života iz perspektive drugih ljudi. To mi je prilika da se suočim s različitim izazovima, osjećajima i iskustvima, čime postajem suosjećajnija i bolje razumijem ljude oko sebe. Osim toga, gluma je i način komunikacije s publikom. Svojim izvedbama mogu prenijeti priče koje diraju srca ljudi, potiču razmišljanje i stvaraju duboke emocionalne veze. U konačnici, gluma za mene nije samo umjetnost, već i način života. To je strast koja me ispunjava i inspirira za nastavak istraživanja, učenja i rasta mene kao osobe.

Radeći na ovoj diplomskoj predstavi susrela sam se s mnogim izazovima koji su mi pomogli da još više narastem kao glumica jer je svaka savladana prepreka samo korak naprijed. Svjesna sam toga da studiranjem na Akademiji rad na sebi ne smije prestati te ću se po završetku studija truditi iz dana u dan postajati boljom verzijom sebe kao Vanje i sebe kao glumice te uzbuđivo čekam što mi život nosi.

12. LITERATURA

1. Boro Stjepanovi, Gluma I-III, Cetinje, 2014
2. Stanislavski, Konstantin Sergejevič: Rad glumca na sebi II, CEKADE, Zagreb, 1991.,
3. Stanislavski, Konstantin Sergejevič: Sistem, Teorija glume, Državni izdavački zavod Jugoslavije;Beograd, 1945.
4. Boleslawski, Richard: Gluma: prvih 6 lekcija, Radoslav Lazić i Altera, Beograd, 2006.
5. Gordana Kuić: Miris kiše na Balkanu, Zagreb/Sarajevo, 2012.
6. https://en.wikipedia.org/wiki/Site-specific_theatre
7. Doruntina Basha: Prst, Priština, 2012.

13. SAŽETAK

„Prst“ je tekst kosovske spisateljice i dramatičarke Doruntine Bashe te je kao takav postavljen kao diplomatska predstava Vanje Čiča u dnevnom boravku Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku. Mentorica je doc. art. Anica Tomić, a sumentorica umj. suradnica Selena Andrić. U diplomatskoj predstavi ulogu Zoje utjelovila je Selena Andrić, a ulogu Škurte Vanja Čiča. U pisanom radu studentica opisuje cjelokupni rad na predstavi, rad na ulozi kao i rad s partnericom te navodi probleme s kojima se susrela tijekom procesa i načine uz pomoć kojih ih je riješila i savladala.

14.SUMMARY

"Finger" is the text of a Kosovar writer and playwright Doruntina Basha and as such was staged as Vanja Čiča graduation play in the living room of the Academy of Arts and Culture in Osijek. The mentor is Assoc. art. Anica Tomić, and the co-mentored by asst. Prof. Selena Andrić. In the graduation play, the role of Zoja was played by Selena Andrić, and the role of Škurta by Vanja Čiča. In this written work, the student describes the entire work on the play, the work on the role as well as the work with the partner and lists the problems she encountered during the process and the problems with which she solved and overcame them.

15. ŽIVOTOPIS

Vanja Čiča rođena je 18. listopada 1997. godine u Slavanskom Brodu. Srednjoškolsko je obrazovanje stekla u Općoj gimnaziji „Matija Mesić“ u Slavanskom Brodu. Kazalištem se prvo počela baviti amaterski u Satiričkom kazalištu mladih u Slavanskom Brodu. Ondje je zaigrala u predstavama „San Ivanjske noći“, „Hamlet u pikantnom umaku“, „Kako ubiti supruga i suprugu bez suvišnih zašto“, „Ezopove basne“ te predstavi „Maturanti“. Nakon šest godina amaterizma, 2018. godine upisuje preddiplomski studij glume i lutkarstva na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku te odmah nakon njegova završetka upisuje i dvopredmetni studij glume i lutkarske animacije na istoimenoj akademiji. Dobitnica je dekaničine nagrade za postignut uspjeh u umjetničkom radu na polju kazališne umjetnosti i uspjeh tijekom studija te nagrade „Izvršnost je IN“, koju dodjeljuje „Rotary klub“ Slavonski Brod najboljim studentima s područja Brodsko-posavske županije. Tijekom trećeg semestra diplomskog studija sudjeluje u projektu Erasmus+ i semestar provodi usvajajući znanje na Akademiji umetnosti u Novom Sadu. Tijekom studija sudjelovala je u radu na predstavama „Dnevnik jedne solerice“ u produkciji Gradskog kazališta Požega i predstavi „Zlatna Utvica“ u koprodukciji Kazališta Virovitica, Kazališta lutaka Zadar i Teatra Fort Forno. Sudjelovala je u na brojnim hrvatskim i internacionalnim festivalima (Festival glumca, Pozorje mladih u Novom Sadu, Puppet International Festival PIF, Festival Metaformy, Wroclaw).